

др *Владимир САВКОВИЋ*
доцент на Правном факултету Универзитета Црне Горе

**ПОВОДОМ СТУПАЊА НА СНАГУ КОНВЕНЦИЈЕ
УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА О УПОТРЕБИ
ЕЛЕКТРОНСКИХ СРЕДСТАВА КОМУНИКАЦИЈЕ
У МЕЂУНАРОДНИМ УГОВОРИМА
НАЧЕЛА ХАРМОНИЗАЦИЈЕ И ОДНОС СА
ПРАВНОМ ТЕКОВИНОМ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ**

Резиме

Циљ овог рада је ујоредна анализа два, за ове њросџоре релеванџна наднационална реџулаџорна оквира елекџронске џрџовине, Конвенџије Уједињених наџија и двије кључне дирекџиве Евроџске уније у овој обласџи. Ауџор џрво исџиџе кључна начела на чијим би џемељима џроџес хармонизације националних закона у овој обласџи џребало да се одвија, да би у друџом дијелу рада, уз џодирџавање разлика у оџсеџу џримјене, ујоредио конкретна рјешења џојединих, кључних џиџања. Наџлашавајуџи чињеницу да се у Конвенџији даје џримаџи џравилима реџионалних економских орџанизација, џоџуџи Евроџске уније, ауџор исџиџе да је џиме џоџово обесмишљена свака идеја џрџџуџања Конвенџији од сџране држава чланица Евроџске уније, џособно када се има у виду да сама Конвенџија оставља моџућносџи џрџџуџања исџиџи и од сџране џоменуџиџх реџионалних економских орџанизација.

Кључне речи: *елекџронска џрџовина, Уједињене наџије, Евроџска унија, џринџиџи хармонизације, вријеме закључења уџвора, елекџронски аџенџи, елекџронски џоџџиџи.*

I Увод

Уговор закључен у електронској форми, као и било који други, може се одликовати елементом иностраности.¹ Штавише, имајући у виду чињеницу да се претежан број електронских трансакција закључује, односно обавља преко Интернета, те имајући у виду глобални карактер и готово неограничене могућности ове отворене рачунарске мреже, за очекивати је да код уговора закључених у електронској форми, за разлику од осталих, елемент иностраности представља правило, а не изузетак од истог. Сходно томе, класични проблеми којима се бави међународно приватно право, одређивање надлежног суда, односно мјеродавног права, знатно су чешћи, а тиме и израженији код електронске форме, него код осталих форми уговора. Управо ово узрокује чињеницу да су хармонизација права електронске трговине, односно унификација, као њен крајњи циљ, од наглашеног значаја за правно сигурно одвијање електронских трансакција и унапређење националних и свјетске економије уопште.² Коначно, све то чини покушај глобалне хармонизације и дјелимичне унификације права електронске трговине, који учињен Конвенцијом Уједињених нација о употреби електронских средстава комуникације у међународним уговорима (енгл. *United Nations Convention on Use of Electronic Communications in International Contracts*, у даљем тексту: Конвенција) вриједним пажње.³ Ово тим прије што је ријеч о првом покушају такве врсте и инструменту глобалне хармонизације права електронске трговине са потенцијално високим домаћајима на том плану, који је, уз то, у марту 2013. године ступио и на снагу у једном броју држава потписница.⁴

1 Подцртајмо, електронска форма је један од облика писане форме уговора, уз раније доминантну папирну форму.

2 Овдје се мисли на електронску трговину у ужем схватању овог појма. Дакле, као преговарања, закључења и евентуалног извршења уговора уз примјену електронских средстава комуникације (електронски уговори).

3 На предлог Комисије за међународно трговинско право – *UNCITRAL* (енгл. *United Nations Commission on International Trade Law*), Генерална скупштина Организације Уједињених нација у новембру 2005. године усвојила је Конвенцију о употреби електронских средстава комуникације у међународној продаји робе. Сама Конвенција отворена је за потписивање за све државе чланице Уједињених нација 16. јануара 2006. године и до данас ју је потписало 19 држава, укључујући велике свјетске економије попут Кине и Русије. Потписала ју је и Црна Гора, што исту, видјећемо касније, може довести у противурјечан положај. Ратификовале су је свега три државе потписнице, што је ипак било довољно за њено ступање на снагу 1. марта 2013. године.

4 Овдје је потребно назначити и то да је на предлог *UNCITRAL*-а још 1996. године усвојен, од стране Генералне скупштине Уједињених нација, Модел Закон о електронској трговини, те да је у истој процедури, 2001. године, усвојен и Мо-

У даљем тексту, предмет наше пажње биће кључна начела хармонизације права електронске трговине, највећим дијелом отјелотворена у самом тексту Конвенције, те нека од њених најзначајнијих нормативних рјешења са становишта односа тог међународног регулаторног режима са правном тековином Европске уније у датој области. Ово је питање од посебног значаја, видјећемо касније, управо за земље кандидате за чланство, попут Црне Горе или Србије.

II Принципи хармонизације права електронске трговине

Дефинисање кључних принципа, начела на којима се процес хармонизације права електронске трговине данас заснива или би се, пак, требао заснивати, услов је успјешног одвијања самог процеса, а њихово познавање основ теоријске обраде, односно анализе постојећих инструмената у склопу истог. Другим ријечима, ови принципи представљају незаобилазан критеријум у оцјени постигнутих резултата на плану хармонизације права електронске трговине.

Принципи који ће овдје бити наведени, наглашавамо, углавном нијесу техничке, оперативне природе. Ријеч је, наиме, о принципима суштинског, доктринарног карактера. Правним начелима на којима треба заснивати један квалитетан позитивноправни, законски оквир електронске трговине, који ће једино тако испунити своју основну функцију, да представља квалитетан правни основ за закључење пуноважног уговора у електронској форми, и то на ефикасан и начин праћен високим нивоом правне сигурности уговорних страна и заинтересованих трећих лица.

дел Закон о електронским потписима. Иако су ови инструменти хармонизације имали одређен утицај на законе једног броја земаља, због њихове необавезујуће природе, не могу претендовати на потенцијални домашај и значај Конвенције. Више о разлозима, околностима и постигнутим ефектима ова два модел закона Уједињених нација вид. Sorieul Renaud, Clift R. Jennifer, Estrella-Faria José Angelo, „Establishing a legal framework for electronic commerce: The Work of the United Nations on International Trade Law (UNCITRAL)“, *International Lawyer*, Spring 2001, стр. 114–116. Поред тога, вриједне помена на овом мјесту су још неке међународне организације и њихови напори на плану глобалне хармонизације права електронске трговине, с тим што је њихов успјех на том плану знатно мањи и у односу на онај постигнут доношењем и „пласирањем“ поменутих модел закона. Ријеч је о Свјетској трговинској организацији (енгл. *World Trade Organization – WTO*), Организацији за економску сарадњу и развој (енгл. *Organization for Economic Cooperation and Development – OECD*), Интернационалној телекомуникационој унији (енгл. *International Telecommunication Union – ITU*), Међународној привредној комори (енгл. *International Chamber of Commerce – ICC*). Више о томе вид. Amelia H. Boss, „The Evolution of commercial law norms: Lessons to be learned from electronic commerce“, *Brooklyn Journal of International Law*, бр. 34/2009, стр. 673–707.

Како се истиче у литератури, „одговор законодавца (на комерцијалну примјену електронских средстава комуникације, прим. аут.) би требало да буде опрезан, иновативан и усклађен с очекивањима пословних субјеката и потрошача, као и са предвидљивом реалношћу у кретањима глобалне електронске трговине“.⁵ Слажући се с изнијетом оцјеном, на овом мјесту наводимо и начела на којима поменути „одговор“, сматрамо, треба да буде заснован.

Прво, уговорима закљученим у електронској форми требало би признати исто правно дејство као и другим уговорима закљученим у писаној форми. У ту сврху, законска правила која захтијевају уговор у писаној форми и потпис уговарача на истом, требало би модификовати тако што ће бити изричито прописано да и електронска форма, у правилу, испуњава такав захтјев, или их, пак, треба тумачити тако да исти *in limine* не искључују могућност примјене електронских средстава комуникације у закључењу уговора.

Друго, правни оквири електронске трговине морају да садрже јасна и недвосмислена правила о томе када, гдје и под којим условима се уговор закључен у електронској форми сматра пуноважним. Ова правила, истовремено, требало би да у највећој могућој мјери одсликавају традиционална, устаљена правила уговорног права, али и да буду прилагођена, односно усклађена са процедурама електронског уговарања, већ устаљеним у савременом пословном свијету. У том контексту, од посебног значаја је примјена данас широко прихваћеног концепта функционалне еквиваленције, чије је основно полазиште у односу према електронској форми уговора да је треба третирати као правно ваљану и равноправну врсту писане форме кад год иста задовољава функције, односно захтјеве због чијег се испуњавања писана форма и захтијева.⁶

Треће, нормативна рјешења требало би да буду технолошки неутрална, тј. правни оквири електронске трговине не би смјели да имају за своју сврху или узгредну последицу охрабривање или, пак, императивно прописивање примјене одређене технологије. Ово питање, чини се, посебно је актуелно када су технологије електронског потписа у питању. Наиме, електронска трговина је још увијек млада форма одвијања правног промета, па су и механизми, односно различита технолошка рјешења које се користе приликом обављања трансакција електронским путем

5 Више о томе вид. Christopher T. Poggi, „Electronic commerce legislation: An Analysis of European and American approaches to contract formation“, *Virginia Journal of International Law*, autumn 2000, стр. 233.

6 Више о принципу функционалне еквиваленције вид. Nimmer T. Raymond, Towle K. Holly, *The Law of electronic commercial transactions*, New York, 2003, дио 4.04.

још увијек недовољно истражени и додатно подложни промјенама услед унапређења постојећих, па и појаве нових технологија. Коначно, то је и разлог услед којег је остављање простора за неминовна и корисна унапређења постојећих и закониту примјену нових технологија, прије свега, кроз одсуство било какве позитивне дискриминације, императив законских оквира електронске трговине.

Четврто, законски оквири електронске трговине морали би бити неутрални и у односу на извор информација, односно докумената у електронској форми и електронског потписа. Наиме, највећи потенцијал електронске трговине, обзиром на природу Интернета као најчешће коришћене технологије за пренос информација, је управо у прекограничном правном промету. Стога је једнак правни третман електронских докумената, потписа и сертификата који долазе с територије различитих јурисдикција такође императив.

Најзад, законски оквири електронске трговине који се установљавају широм свијета требало би да садрже слична и међусобно усклађена рјешења, заснована на горе назначеним и другим начелима садржаним управо у међународним конвенцијама или инструменти-ма који имају приближан степен обавезности, а не у модел законима или другим формама тзв. „меког међународног права“. Кључни аргумент за то је што конвенције чином ратификације постају саставни дио унутрашњег права једне државе. Такође, иако често држава потписница, приликом полагања инструмената ратификације, може поднијети и сопствене амандмане на текст ратификоване конвенције, чињеница је да се рјешења садржана у конвенцијама, у односу на она из модела закона и других облика меког права, по правилу, рјеђе мијењају приликом интегрисања у унутрашње правне поретке. То свакако говори у прилог ставова да Конвенција о којој је овдје ријеч у већој мјери доприноси хармонизацији, односно унификацији бројних националних правних оквира који регулишу примјену електронских технологија и средстава комуникације у обављању комерцијалних трансакција, што су ставови које можемо подржати, иако литература није лишена ни аргументације у супротном правцу.⁷

⁷ Сама идеја у вези са доношењем Конвенције критикује се у литератури из неколико разлога. Први аргумент у овом правцу ослања се управо на то да већ постоје модел закони, те да држава која жели отклонити препреке за несметано одвијање електронских трансакција то може учинити његовим усвајањем. Други аргумент општијег је типа и тиче се поступка измјене текста Конвенције, као компликованијег у односу на поступак измјене обичног закона, а у случају да се јави потреба за регулаторном хармонизацијом нових појава и односа у вези са електронском трговином. Вид. John D. Gregory, „The proposed UNCITRAL Convention on Electronic Contracts“, *Business Lawyer*, November 2005, стр. 316–319.

III Кључна регулаторна рјешења у свијетлу односа са правом Европске уније

Конвенција је подијељена на четири дијела и обухвата дио који се односи на опсег примјене (чл. 1–3), дио који се односи на опште одредбе (чл. 4–7), дио који се односи на употребу електронских средстава комуникације код међународних уговора (чл. 8–14) и завршне одредбе (чл. 15–24), којима је обухваћена готово половина чланова читаве Конвенције, што се понегдје истиче и као негативна околност.⁸

Прије фокусирања на нека специфична рјешења Конвенције, па и њиховог поређења са одговарајућим рјешењима истих питања у склопу правне тековине Европске уније, неопходно је нагласити да су творци Конвенције, очигледно имајући у виду препреку коју би регулаторни режим, већ успостављен правном тековином Европске уније у овој области, могао представљати за ширење примјене Конвенције на тлу Европе, чланом 17 исте предвидјели могућност да потписнице исте буду и регионалне економске организације формиране од стране суверених, међународно признатих држава.⁹ Ставом 1 овог члана прописано је да ће регионална економска организација која потпише и ратификује Конвенцију имати иста права и обавезе као и државе потписнице, наравно, само у дијелу обавеза које су тој организацији претходно и пренијете у надлежност. Логично, о дијелу обавеза пренијетом на њу, регионална економска организација би, у складу са одредбом из члана 17 став 2, посебном декларацијом морала обавијестити депозитара Конвенције. Најзад, кључна одредба у погледу односа регулаторног режима електронске трговине успостављеног Конвенцијом и оног креираног директивама Европске уније садржана је у одредби из става 4 члана 17. Њоме се експлицитно даје примат прописима регионалних економских организација који регулишу односе између уговорних страна чија се сједишта налазе у различитим државама чланицама такве организације, под условом да су ти прописи експлицитно наведени у горе поменутој декларацији из става 1 члана 17. То практично значи да, уколико би Европска унија потписала и ратификовала текст Конвенције,¹⁰ одредбе из

8 Вид. Весна Живковић, „Конвенција Уједињених нација о употреби електронских комуникација у међународним уговорима“, *Сјрани правни животи*, бр. 3/2007, стр. 62.

9 Као најзначајнији од читавог низа прописа, правну тековину Европске уније у овој области чине Директива 2000/31/ЕС (*OJ L 178*, од 17.7.2000.), позната под називом: Директива о електронској трговини, те Директива 1999/93/ЕС (*OJ L 13*, од 19.1.2000), позната под називом: Директива о електронским потписима.

10 Што није незамисливо, обзиром на мандат дат Европској комисији да са УНЦИТРАЛ-ом отвори преговоре на ту тему још 2005. године.

правне тековине Европске уније би у неизмијењеној форми остале на снази, између осталог, регулишући и међународне електронске уговоре кроз законе држава чланица Европске уније којима су транспоноване у националне правне системе.

Горе наведена околност, у мјери у којој се предмет регулисања једног међународног и другог регионалног регулаторног режима преклапају, неспорно релативизује потенцијални значај и утицај Конвенције на националне правне оквире електронске трговине држава чланица Европске уније. Штовише, када се посматрају упоредо текст Конвенције и текст Директиве о електронској трговини, односно Директиве о електронским потписима, није тешко примјетити да ова преклапања нијесу мала, не занемарујући при том ни чињеницу да се Конвенција, за разлику од директива, односи само на електронске уговоре са специфичним елементом иностраности.¹¹ У том смислу, предмет наше даље анализе биће поједине одредбе Конвенције којима се уводе регулаторна рјешења односа произишлих из њом регулисаних електронских уговора, а која су суштински другачија у односу на одредбе раније наведених директива. Уз њих, предмет анализе биће и рјешења којима се регулишу специфични односи из области међународне електронске трговине, а који нијесу предмет регулисања у правној тековини Европске уније.

Директива о електронској трговини у погледу инструкције о тренутку закључења електронских уговора садржи само назнаку о томе да се електронска порука са својством понуде или прихвата понуде има сматрати примљеном када лица којима је намијењена могу да јој приступе (члан 11 став 1 тачка 2). Конвенција, пак, утврђује не само тренутак пријема, већ и тренутак у којем се електронска порука има сматрати послатом (члан 10 став 1). Приступ из Конвенције је неспорно комплетнији, а сматрамо да је понукан потребом обезбјеђивања унифицираног регулаторног рјешења како за ситуације у којима поступајући судови примјењују национално уговорно законодавство које почива на теорији пријама у погледу утврђивања тренутка закључења уговора, тако и за случајеве у којима имају бити примјењена законодавства

11 Опсег примјене Конвенције су „електронске комуникације у вези са закључењем или извршењем уговора између уговорних страна чије се сједиште налази у различитим државама“ (члан 1 Конвенције). Опсег примјене правне тековине Европске уније, у првом реду Директиве о електронској трговини, много је шири, тако да, између осталог, обухвата и уговоре у електронској форми, и то без обзира да ли су уговорне стране из различитих држава или не (члан 1 став 2 Директиве о електронској трговини). Изричити (члан 1 став 5) и дозвољени – опциони (члан 9 став 2) изузеци од примјене одредби Директиве о електронској трговини се не поклапају у потпуности са изузецима од примјене одредби Конвенције (члан 2), али ове разлике у регулаторном приступу опсегу примјене нијесу од значаја у контексту наше анализе.

базирана на теорији одашиљања.¹² Дакле, у погледу утврђивања тренутка у ком се електронска порука има сматрати послатом Конвенција разликује ситуацију у којој уговорне стране комуницирају из различитих информационих система, када се порука сматра послатом у тренутку када напусти информациони систем њеног пошиљаоца или лица које је поруку послало за њега, као и ситуацију у којој се комуникација између уговорних страна одвија у оквиру истог информационог система, у ком случају се порука сматра послатом онда када је иста примљена од стране лица којем је и упућена. Надаље, у погледу тренутка када се порука у електронској форми има сматрати примљеном, у Конвенцији се прави разлика између случаја у којем је прималац претходно назначио своју електронску адресу, када се порука сматра примљеном у тренутку када прималац тој поруци може приступити и преузети је, односно ситуације у којима електронска адреса није претходно назначена од стране примаоца, у којем случају се порука има сматрати примљеном у тренутку кумулативног испуњења услова да је порука постала доступна примаоцу и да је он постао свјестан те чињенице (члан 10 став 2). Коначно, опет за разлику од Директиве о електронској трговини, у покушају постизања већег степена хармонизације националних правних оквира електронске трговине, Конвенција садржи и одредбе о утврђивању мјеста из којег се електронска порука има сматрати послатом, односно мјеста у којем се има сматрати примљеном. У првом случају ријеч је о мјесту у којем се налази пословно сједиште пошиљаоца, а у другом о мјесту у којем се налази пословно сједиште примаоца поруке. Штотвише, у члану 6 Конвенције дати су релативно прецизни критеријуми за утврђивање пословног сједишта, односно његове алтернативе у случају да је уговорна страна физичко лице које није и предузетник.

Значајан допринос Конвенције на плану иновације и усклађивања регулаторних рјешења у праву електронске трговине са развојем нових технологија дат је и покушајем регулисања употребе технологије вјештачке интелигенције у поступку закључивања уговора. Прецизније, ријеч је о члану 12 Конвенције којим је регулисана примјена тзв. „електронских агената“ у закључењу уговора. У овом тренутку, поред правних система САД-а и Канаде, Конвенција је једини значајан регулаторни оквир који садржи њихову дефиницију, односно покушај нормирања модела и специфичних правних посљедица њихове примјене.¹³ Прак-

12 Више о примјени класичних теоријских полазишта у погледу утврђивања тренутка закључења уговора у електронској форми вид. Valerie Watnick, „The electronic formation of contracts and the Common Law Mailbox rule“, *Baylor Law Review*, winter 2004, стр. 176–202.

13 Одредба из члана 4 став 1 тачка г дефинише систем за аутоматско слање порука као „компјутерски програм, електронско или аутоматизовано средство које слу-

тично, рјешење садржано у члану 12 Конвенције је такво да се усвајањем и ратификовањем Конвенције државе потписнице обавезују да неће доводити у питање пуноважност уговора закључених у интеракцији физичког лица (које иступа у своје или у име другог физичког или правног лица) и електронског агента или, пак, у међусобној интеракцији два или више електронских агената, само због тога што физичко лице није било у могућности да изврши увид или направи евентуалну измјену код сваке од активности, тј. радњи предузетих од стране електронског агента. Међутим, иако несумњиво представља квалитативни помак у правцу афирмације примјене технологије вјештачке интелигенције код уговарања електронским путем, сматрамо да је одредба члана 12 Конвенције прилично уопштена и само по себи више представља најшири нормативни исказ начела технолошке неутралности у правцу афирмације описане примјене технологије вјештачке интелигенције код закључења електронских уговора, него квалитетан правни оквир за рјешење тиме изазваних сложених правних проблема. То, наравно, не значи да на темаљима овако постављеног „стратешког“ одређења за признавање пуноважности ове посебне врсте електронских уговора, национални законодавци не би могли изградити комплетнији законски оквир који би ријешити нека или већину отворених питања.

У вези са употребом електронских агената у поступку преговарања, закључења, а неријетко и извршења уговора електронским путем, посебно треба истаћи оригинално рјешење из члана 14 Конвенције. Њиме је установљено посебно право физичког лица које направи омашку приликом уношења података у комуникацији са електронским агентом, а када му електронски агент сам не даје могућност исправке. Ово право се састоји у неизвршењем уговора условљеном овлашћењу таквог физичког лица да без последица повуче проблематични дио комуникације, уколико је о потреби повлачења друга страна (власник или корисник електронског агента, прим. аут.) обавијештена без одлагања, тј. одмах након сазнања о учињеној омашки.

жи започињању одређене активности или одговарању на поруке или обављању, дјелимичном или потпуном, без претходног увида или интервенције од стране физичког лица сваког пута када је нека активност предузета или је генерисан одговор на неку активност од стране таквог система“. Ово је дефиниција која је уопштена, али и довољно широка да обухвати различите врсте вјештачки интелигентних рачунарских програма, чак и оне који припадају најновијој, трећој генерацији чији се примјерци одликују способношћу имитације когнитивног процеса и учења, тј. усавршавања на бази сопственог искуства, што исте чини релативно непредвидљивим и посебним изазовом за правну науку. Више о појму електронских агената, изазовима њихове примјене, потенцијалним теоријским и законским рјешењима њихове комерцијалне примјене: Владимир Савковић, *New Perspectives of South-East European Private Law – Legal Aspects of Using Artificial Intelligence Technology in Electronic Contracting*, Скопје, 2012, стр. 153–165.

Последње конкретно регулаторно рјешење Конвенције које ћемо овдје анализирати односи се на једно од најзначајнијих питања у погледу правне сигурности електронске трговине, електронску форму потписа. Електронски потписи предмет су регулисања одредаба из члана 9 става 3, а посебан значај ових одредаба јесте у томе што је њихова дикција таква да исте до краја досљедно подржавају принцип технолошке недискриминације извора електронских потписа. Суштински, то подразумева да ће примјењујући Конвенцију у дијелу утврђивања валидности потписа суд бити обавезан да води рачуна само о томе да ли је у конкретном случају употријебљен тип електронског потписа, односно метод идентификације и потврде намјере потписника, довољно поуздан и ефикасан у остваривању кључних функција потписа уопште. Критеријум којим се при томе суд има руководити суштински није прецизиран у Конвенцији¹⁴, што је цијена досљедне примјене принципа технолошке недискриминације, а могуће и утицај писаца Конвенције који долазе из англо-америчког правног система, гдје је ослањање на дискрециону процјену конкретних околности од стране суда знатно чешће. Најзад, за разлику од Конвенције, познато је да Директива о електронском потпису *a priori* фаворизује, позитивно дискриминише технологију напредних електронских, односно дигиталних потписа (члан 5 став 1), те стога и овдје постоји суштинска концепцијска разлика у приступима два регулаторна режима.¹⁵

IV Закључак

Конвенција Уједињених нација о употреби електронских средстава комуникације у међународним уговорима, која је 1. марта 2013. и ступила на снагу, представља нови, потенцијално веома значајан и позитиван импулс процесу хармонизације правних оквира електронске трговине на глобалном плану. Да ли ће се поменути потенцијал и реализовати, тешко је рећи са сигурношћу, но, имајући у виду начелну или ратификацијом већ „материјализовану“ подршку неких од глобално најзначајнијих економија, позитивна очекивања су реална. На другој страни, у контексту анализе односа овог регулаторног режима са једним регионалним правним оквиром, попут правне тековине Европске уније у овој области, можемо подвући сљедеће. Предвиђајући могућност приступања Конвенцији од стране регионалних економ-

14 Иако се у члану 9 став 3 тачка б алтернативно наводи пар најшире постављених критеријума.

15 Владимир Савковић, „Електронски потписи код закључења уговора путем Интернета“, *Правни живоић*, бр. 11/2006, стр. 487–497.

ских организација, те дајући у таквим ситуацијама примат њиховим правилима у погледу примјене на територији држава чланица тих организација, творци овог новог инструмента хармонизације уговорног права на глобалном плану готово да су обесмислили сваку идеју о ратификацији Конвенције од стране постојећих и будућих чланица Европске уније. Штовише, имајући у виду да је Европска комисија отпочела активности на плану ратификације још 2005. године, за очекивати је да ће Конвенцији, уз евентуалне мање резерве, приступити управо Европска унија, и то у својству регионалне економске организације (у складу са чланом 17 Конвенције). Коначно, без обзира на донекле сужени опсег уговора на који се Конвенција примјењује, то би свакако представљало додатан импулс даљој хармонизацији права електронске трговине на нивоу Европске уније. Наиме, како смо видјели, нека регулаторна рјешења Конвенције су комплетнија, а нека су сасвим иновативна у односу на она из правне тековине Европске уније. То се посебно односи на индиректно утврђивање тренутка и мјеста закључења уговора, комерцијалну примјену технологије вјештачке интелигенције у поступку закључења уговора у електронској форми и досљедну изведбу принципа технолошке недискриминације када је ријеч о електронским потписима.

Vladimir SAVKOVIĆ, PhD

Assistant Professor at the Faculty of Law University of Montenegro

ABOUT UN CONVENTION ON USE OF ELECTRONIC COMMUNICATIONS IN INTERNATIONAL CONTRACTS

PRINCIPLES OF HARMONIZATION AND RELATIONSHIP WITH THE LAW OF THE EUROPEAN UNION

Summary

The aim of this article is to make a comparative analysis of two regulatory regimes of electronic commerce important for this region, UN Convention on Use of Electronic Communications in International Contracts and two key EU directives. The author first points out key principles that harmonization of electronic commerce process should be based on. Later on, he underlines the difference between the two concerning their scope of application and proceeds with

pointing out their differences in regulating certain key issues. Finally, after emphasizing the fact that the Convention acknowledges that the rules of regional economic organizations will prevail over the rules stipulated in Convention if the adequate procedure is followed and, furthermore, that Convention can be signed by such organizations as well, author concludes that this fact practically makes meaningless the idea of an EU member country or even an EU member candidate country signing the Convention.

Key words: *electronic commerce, United Nations, European Union, principles of harmonization, time of contract conclusion, electronic agents, electronic signatures.*